Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2002 m. balandis 20 d. **Nr. 77 (16)**

Saturday supplement April 20, 2002 No. 77 (16)

Labiausiai kenčiu nuo įsakmių balsų

Į gegužės 11 d. Jaunimo centre įvyksiančią Poezijos dieną, JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos kvietimu, atvyks poetas iš Lietuvos, daugelio literatūrinių premijų laureatas Sigitas Geda. Prieš kelionę poetą kalbino, paprašė atsakyti į keletą klausimų *Draugo* korespondentas Algimantas Antanas Naujokaitis.

— Ši Jūsų kelionė į užatlantinę, pas mūsų tautiečius — ne pirmoji. Bene pirmą sykį ten lankėtės, kai Sąjūdis, Atgimimas jau gražiai skleidė sparnus. Koks buvo Jūsų pirmasis įspūdis apie ten gyvenančius lietuvius?

— Tikra tiesa, pirmą sykį buvau 1988-aisiais rugsėjo mėnesį. Kai Sąjūdis skleidė sparnus? Ar labai gražiai? Tada dar buvo sunkoka pasakyti. Tik iš antro sykio Maskvoje gavome vizas. Už tai gera, nors ir pavėluota proga padėkoti prezidentui (tada dar ne...) Valdui Adamkui. Kelis kartus, regis, būsim pažadinę jį vidur nakties ar labai anksty rytą. Tik jo ryšių, pažinčių, bičiulių dėka „Maskva išjudėjo". Bjaurių trukdžių patyrėme ir New Yorke, vos nusileidus lėktuvui. Dabar man daug kas aiškiau, — negalėjo taip būti, kad niekas nekaišiotų kojų, nekištų pagalių į ratus... New York labai lijo, persėdome į Čikagą, kol atskridom, buvo beveik gili naktis. Gyvenau pas Stasę ir Bronių Vaškelius. Labai greit „aklimatizavausi". Paskui važiavome į Tabor Farm... Begalė įspūdžių, pažinčių, patirčių, kurios man brangios. Po Santaros-Šviesos suvažiavimo dar daug kur buvau, aplankiau daugelį lietuvių telkinių. Grįžau vos ne į pirmąjį Sąjūdžio suvažiavimą. Lietuvoje tada viskas keitėsi beveik valandomis.

Dabar gal jau ir galėčiau prasitarti, kad po įvykių Vilniuje (rugsėjo 29 d., kai sovietinė milicija ir perrengti kareiviai sumušė Laisvės lygos žmones) turėjau pasiūlymų pasilikti Amerikoje. Dabar kartais pajuokauju: „Per tiek laiko būčiau prigijęs... Nereikėtų nė kviesti!" Gal visi žmonės kartais taip elgiasi, žvilgčioja atgal, ar teisingai gyveno. Šį epizodą pasakoju tik šiaip, be jokių sureikšminimų. Būna taip, kaip būna, o ne taip, kaip „galėjo būti". Daug kas galėjo.

Juoba, kad Čikagoje gyveno mano tėvo pusbrolis, nebūčiau užėmęs svetimo „ploto".

— Kaip vertinate mūsų egzodo poeziją? Ar būtų tiek parašęs, sukūręs B. Brazdžionis, H. Radauskas, A. Nyka-Niliūnas, K. Bradūnas, A. Mackus, J. Mekas ir kiti mūsų poetai, jei, tarkim, 1944 metais nebūtų pasitraukę iš Lietuvos?

— Reikia kokios nors piktos valios žmogaus tam, kad nurašytum lietuvių egzodo poeziją, o plačiau — kūrybą, kultūrą, visą egzodą, visą išeiviją. Nepriklausau prie šventvagių. Tuomet sakiau ir dabar pakartoju: esam viena tauta. Jau penkeri metai iš eilės Lietuvoje vadovauju tokiam komitetui, kuris dar pavadinamas kartais „Nacionalinių premijų komisija", iš penkiolikos žmonių. Jeigu kas paklausia: „O kodėl nubalsavote už tą ir tą?", atsakau:

— Lietuva dabar yra visame pasaulyje.

Ir pagal nuostatus, ir pagal sveiką protą vertiname visus mūsų piliečius. Nesvarbu, kur jie triūsia — triušių, kengūrų ar kanadinių upėtakių žemėse...

Antroji Jūsų klausimo dalis su tuo nelemtuoju „jeigu"... Man atrodo, visus tuos žmones būtų sulaužiusi totalitarinė sistema. Tie, kurie „aršesni", būtų atsidūrę prie Laptevų jūros. Už kiekvieno pečių — savas likimas. To paties buvau nuolat, beveik kasdien klausiamas ir minėtąjį rudenį, atsakydavau a. a. Antano Miškinio žodžiais. Tie žodžiai buvo ne keli, todėl privalau pakartoti neiškreipdamas.

Apie 1965-75-uosius, kai iš Amerikos jau atvažiuodavo vienas kitas kultūrininkas, tiesiog gatvėje A. M. buvo užkluptas vienos moters su mikrofonu (mes tokių dar neturėjome):

— Ką jūs manote apie išeivijos kultūrininkus?

Antanas Miškinis ėmė ir išpyškino:

— Jūs dirbkite savo darbą ten, o mes dirbsime čia. Ilgainiui viskas sueis į vieną maišą...

Tai gal ir liaudiškai, praščiokiškai pasakyta, dalykas sudėtingesnis, subtilesnis, bet ir už šitą „patarlių kalbą" velionis turėjo aiškintis KGB...

— O ką jūs norėjote tuo pasakyti?

Ir mes, ir išeivija per daugelį metų išmokome ieškoti potekščių, kartais visai nereikalingų. Didelė mūsų bėda tebelieka baimė bei įtarumas, kritikos stoka.

Jeigu esame krikščionys, tai nederėtų ir daryti stabų. Stabų, stabukų, gyvų ir mirusių išties turime per daug. Lietuva dabar savotiškai išgyvena deheroizacijos bumą, ir, mano asmeniška galva, tai nėra labai blogai. Anksčiau ar vėliau taip atsitikti turėjo. Nesam šventieji, bent jau neturėtume taip greitai juos gaminti.

Man patinka išeivija, o ir patys amerikiečiai su humoro jausmu, pragmatiški, aiškaus ir sveiko proto žmonės.

— Kada, kokiu laikotarpiu pajutote esąs poetas? Kada ir koks išleistas pirmasis Jūsų poezijos rinkinys?

— Nagi, nagi... Prasideda... Gal ir buvau pasijutęs kokioje trečioje klasėje, tada dar klasės „skyriais" buvo vadinamos. Ne labai mėgstu šitą žodį, nesituituoju, nebent iš bėdos. A. a. Henrikas Nagys kartą jau Lietuvoje, Justiniškėse, Vilniaus priemiestyje, kur aš gyvenu, papasakojo, kaip jį griebė pasienio policininkas, kertant JAV ir Kanados sieną... Labai seniai... Paklaustas, kas iš profesijos, Henrikas (tikriausiai oriai) pasakė „Poetas!" ir įsiutino policininką. Maždaug:

Poetas Sigitas Geda.

— Kas per paukštis! Pamanykite!

Minėtose Justiniškėse vieną žiemą mane išmoningai apgynė senutė rusė, kai kaimynai ėmė priekaištauti, neva čia apsigyvenęs kažkoks „povetas".

— Jis tvarkingas žmogus! Ne joks ten povetas!

Esu tvarkingas žmogus, visą gyvenimą pats užsidirbdavau duoną, mokėdavau mokesčius, nevalkatavau ir neprašiau išmaldos ar pašalpos, netgi tada, kai sovietų valdžia ir kolegos rašytojai ištrenkė mane iš darbo 1975... Su „vilko bilietu". Dėl to, regis, ir pasidariau šiokiu tokiu „kovotoju". Gavau ordinų, netgi brolių latvių, vadinasi „Trijų žvaigždžių", labai gražus, mėlynas, su baltais apvadais.

Iš visų knygų, regis, daugiausia naudos, kad gerai renka... dulkes.

— Dabar Jūs — vienas produktyviausių ir populiariausių Lietuvos poetų, leidyklos viena po kitos leidžia Jūsų poezijos, eseistikos knygas. Bene daugiausiai negu kitų mūsų poetų Jūsų knygas leidžia užsienio šalių leidyklos. Pagaliau vaisingas bendradarbiavimas su mūsų talentinguoju kompozitorium Bronium Kutavičium, libretai jo operoms, oratorijoms. Iš kur tokia dosni Mūzų malonė Jums?

— O! Čia tai jau legendos! Nereikia griauti legendų, ypač jeigu jos tokios gražios. Man čia juodas vargas. Jeigu žmonės mato, kad „pieno ir medaus upės srūva pro mano namus", kaip galiu ginčytis?

Kada nors anūkai ar proanūkiai perskaitys ir nusistebės: „Na ir žaltys buvo mūsų senelis! O mes nieko nežinojome!" Man patinka, kai žmonės mane truputėlį pagiria, — tarsi kokias prailgintas kojas, t. y. olandiškus kojūkus man dovanoja. Dabar tai jau eisiu, tai jau vaikščiosiu! Aukščiau nei Gedimino pilies griuvėsiai ant kalno...

— Plačiai nuskambėjo Jūsų išversta Francois Villono *Rinktinė poezija*. Išvertėte ir daug kitų pasaulio poetų. Ką galite pasakyti apie poezijos vertimo meną?

Per daug išverčiau. Nuo *Psalmių, Giesmių giesmės* iki J. Brodskio. Kol kiti dėjosi dideliais poetais, tai ėmiau ir „apgavau juos". Maniau sau pats, girkitės, girkitės! Juoksis tas, kas paskutinis!

Dabar jau kaip tam zuikiui, kuris juokėsi: ėmiau pats juoktis, ir lūpa plyšo!

Kaune mirė toks mažas, tamsaus gymio žmogus — Edvardas Viskanta, išgyveno arti 100 metų. Kalnus išvertęs, nuo Tolstojaus iki Bocaccio... Tai jis ir sakydavo: „versti reikia tos pačios genialumo savybės". Aš pats visą gyvenimą graužiausi per mažai tos savybės turėjęs.

— Vaisingai dirbote ir tebedirbate net ir išeivijoje žinomame kultūriniame savaitraštyje *Šiaurės Atėnai*. Neseniai daugelį nustebinote, sutikęs perimti dar ir dienraščio *Lietuvos aidas* vyr. redaktoriaus pavaduotojo pareigas. Kuo tai paaiškinti?

— Čia ir taip viskas aišku, matyt, kaip ant delno... *Šiaurės Atėnus* prenumeruoja gal dešimt išeivių. *Lietuvos aidas* — su paantrašte „valstybės laikraštis, leidžiamas nuo 1917"... Mes labai norėjome savo valstybės, bet pasirūpinti jos laikraščiais — tai jau nė é! Jeigu honoraro-šnipštas... Iš prigimties visi lietuviai veržiasi vadovauti... Aš irgi „ne pėsčias".

— Ne tik *Draugo* skaitytojams, bet ir Poezijos dienos dalyviams būtų įdomu sužinoti apie Jūsų šeimą. Berods, visi šeimos nariai — plunksnos žmonės?

— Mūsų giminėje visad taip buvę. Arba visokie raštininkai, teismų sekretoriai... Buvę dar ir kariškių, bet, žinot, lietuvių kario kraujas nuteka į svečias šalis... Lieka tie, kurie turi rašymo ligą... Kaži kaip tą „identifikaciją" suvokiau. Jeigu gerai supranti, tai ir nepavojinga, padeda išvengti raštų manijos. Nenorėčiau, kad mano vaikai ten lįstų, bet, žiūrėk, kuris suka suka ratu ir jau lenda į tą rašybos kilpą. Matyt, tokia dalia, genofondas.

Šiaip — normalūs žmonės, vaikai, — jeigu kuri moteriškė sako, kad tas ar anas mano, tai man smagu girdėti! Manau, kad ir vaikams smagu turėti šaunų tėvą. Aš pats kilęs iš didelės pokario laikų šeimos (po karo visame pasaulyje daugiau vaikų dirbdavo), myliu vaikus, savus ir svetimus.

Geriausiai jaučiuosi ten, kur yra senelių, vaikų, jaunimo. Dar kokia nors katė, paukščiukas, šuniukas... Blogiausiai jaučiuosi, kai kas nors kalba labai įsakmiu, kietu balsu, su tokia „plienine gaidele" balse, intonacijoje.

Net policijoj tatai mane papjauna.

Dail. Prano Domšaičio portretas.

Rašytoją
JURGĮ JANKŲ

Vardinių proga ir šiais metais švenčiantį garbingą 96 metų sukaktį širdingai sveikina ir linki dar daug kūrybinių metų

Lietuvių rašytojų draugija

Prano Domšaičio galerijoje

Pereitų metų vasarą Klaipėdoje atidarytoje Prano Domšaičio tapybos galerijoje netrūksta lankytojų. Pasaulinio lygio meno kolekcija traukia žmones iš viso pasaulio. Pamario saulės nutviekstame name, Liepų gatvėje, P. Domšaičio paveikslai užima daugybę salių per du pastato aukštus. Prieš susipažįstant su dailės kūriniais, ekspozicijoje gražiai pateikta dailininko gyvenimo istorija, jo darbų įsigijimo ir dovanojimo Lietuvai dokumentacija. Vienoje salių guli atsiliepimų knyga, kuri patraukė mano dėmesį, kovo 11 d. išvakarėse besilankant dailininko — klajūno pastogėje — tikėkimės, kad jau paskutinėje.

Vartant atsiliepimų knygą, matyti, kad galeriją lanko jauni ir seni, lietuviai ir svečiai iš užsienio. Atsiliepimuose — daug gera linkinčių ir, apie vokiečių bei lietuvių meną kalbančių, įrašų vokiečių kalba. Yra japoniškų įrašų, kuriuos paliko lankytojai iš Osakos. Daug susižavėjusių rusų. O štai kaip šį meną mato lietuviai, palikę knygoje savo mintis:

„Klaipėdos miestui yra didelė garbė, kad čia buvo įkurta pasaulinio garso dailininko Prano Domšaičio galerija. [...] Išeiname su pakilia nuotaika". (Gražina ir Danutė)

„Čia buvo Veiviržėnų mokyklos literatų būrelis. Šiandien aš labai daug sužinojau apie Praną Domšaitį ir mačiau be galo gražius paveikslus". (Audra Pocevičiūtė)

„Ilgus metus mums neteko matyti jo puikių drobių, atliktų talentinga 20 amžiaus tapybos kalba [...] Prano Domšaičio dvasinės energijos lankas sušildo ir mūsų širdis savo šviesa ir talentu". (Valdas Gurskis).

„Būkite laimingi, galėdami dovanoti. Geri darbai tesugrįžta pasidauginę". (Be parašo)

„Na, Pranai, neblogai padirbėjai! Čiabuviai kaip reikiant atrodo". (Varpo vid. mla).

„Ir ilgesys, ir tyla, ir šventas susikaupimas. Šių paveikslų pasaulyje norisi būti — šviesa apsigyvena širdyje [...] Dėkui, dėkui!" (Eva Labutytė)

„Ačiū visiems, kad šis turtas pasiekė mane, mano draugus, vaikus. Dėkoju jums ir būsimų anūkų vardu". (Algimantas, Vilnius)

Tai tik maža dalelė dėkingumo žodžių, kuriuos palieka galerijos lankytojai.

P. Domšaičio paveikslų šviesa jau daigina naujus daigus. Prie galerijos vyksta edukaciniai užsiėmimai visiems pageidaujantiems. Šių užsieninių temos: „Po Europos ir Afrikos dangumi", „Gėlės pagal Domšaitį", „Ekspedicija P. Domšaičio keliais".

Taip P. Domšaitis, išeivijos pastangų ir Lietuvių fondo dėka po mirties sugrįžęs į savo gimtąsias vietas, pradėjo naują gyvenimą.

Gražina Mareckaitė

Dail. Prano Domšaičio kūrinys.

ALGS valdyba su svečiais (iš kairės): daktarai P. Slavėnas, V. Šaulys, A. Vanagūnas, J. Adomėnienė, I. Ščiupokienė, R. Kazlauskaitė, D. Giedrimienė, E. Vainorius, G. Balukas.

Gydytojai surado bendrą kalbą

Balandžio 13 d. Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, vyko Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos (ALGS) pobūvis. Jame dalyvavo per 70 įvairių sričių ir įvairių kartų gydytojų. Pirmojoje dalyje buvo aptartos Amerikos gydytojų sąjungos problemos ir ateitis. Pokalbį vedė ALGS pirmininkas dr. Arvydas Vanagūnas; pranešimus skaitė ALGS vicepirmininkas dr. Gediminas Balukas (Amerikos gydytojų veiklos istorinė apžvalga) ir dr. Vaclovas Šaulys (lietuvių gydytojų spauda); Amerikos lietuvių gydytojų apklausos rezultatus komentavo gyd. Rasa Kazlauskaitė. Prieš vakarienę pagerbti per pastaruosius metus mirę gydytojai (o jų buvo net 16); jų atminimui uždegta žvakė ir sugiedota tautos giesmė „Lietuva brangi". Su aukštu valstybiniu apdovanojimu – Gedimino ordinu – pasveikintas dr. Gediminas Balukas; su prasminga 80-mečio sukaktimi – dr. Rimvydas Sidrys.

„Mūsų organizacija gyvuoja 90 metų. Praeities veikla duoda pagrindą mūsų organizacijai eiti pirmyn", – sakė įžanginėje kalboje ALGS pirmininkas dr. Arvydas Vanagūnas.

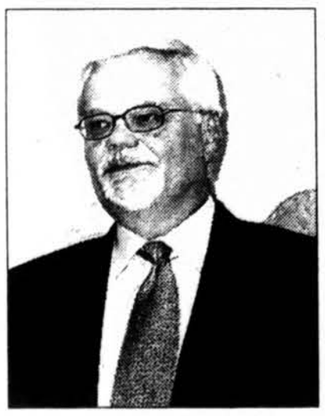

Dr. Arvydas Vanagūnas

Jis trumpai apibūdino ALGS valdybos (kurioje be minėtų pirmininko ir vicepirmininko dar aktyviai veikia dr. Daina Variakojis) veiklą. Dr. A. Vanagūnas atsiskaitė už finansinę veiklą, pasakęs, kad „nesame beturčiai, bet nesame ir turtuoliai". Praėjusiais metais ALGS parėmė keletą svarbių projektų: suteikta stipendija dr. Vitkauskui, Lietuvos pediatrui, kuris buvo atvykęs į Čikagą dalyvauti Tarptautinėje medicinos maitinimo konferencijoje ir pristatė savo tyrimą apie kūdikių maitinimą Lietuvoje. Finansiškai (500 dol. auka) buvo paremtas Kauno medicinos universiteto anatomijos muziejus; bendradarbiaujant su Vaikų globos būreliu „Saulutė" 3000 dol. paaukota medicininės įrangos pervežimui slaugos ligoninėms; leidžiamas *Medicinos* žurnalas; prieš savaitę išleistas 5-tas, papildytas Amerikos lietuvių gydytojų adresynas (nuo paskutinės laidos išleidimo 1995 m. mirė 72 gydytojai; šiemetiniame adresyne yra apie 500 gydytojų pavardžių).

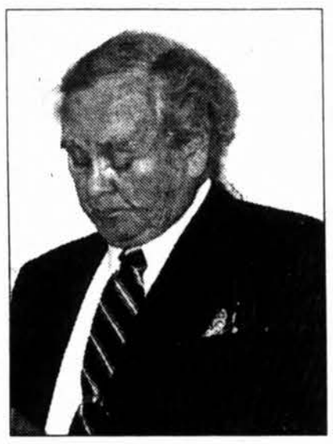

Dr. Gediminas Balukas

Dr. Gediminio Baluko pranešimo tema buvo „Lietuviai gydytojai Jungtinėse Amerikos Valstijose". Pranešėjas priminė apie pirmąjį lietuvį gydytoją Amerikoje, kuris yra ir pirmas žinomas Šiaurės Amerikoje gydytojas, čia dirbęs 1659–1661 metais. Tai Aleksandras Karolis Kuršius (Alexander Carolus Curtius, atvykęs į New Amsterdam – dabar New York). Jis Vakarų Indijos bendrovės buvo pakviestas užimti kuriamos lotynų kalbos mokyklos rektoriaus vietą. Bendrovė, sužinojusi, kad dr. Kuršius gydo, atsiuntė jam didelį rinkinį vaistažolių. Prieš atvykdamas į Ameriką jis profesoriavo Lietuvoje. 1661 m. vėl išvyko į Olandiją ir yra užregistruotas Leideno universitete kaip Carolus Alexander Curtius Nobilis Lituanus I.V.D. et Medicinae Candidatus; 1662 m. jis apgynė disertaciją apie inkstų ir pūslės akmenis. Išvykęs iš Leideno iš istorikų akiračio pradingsta.

Dr. G. Balukas teigia, kad 1899–1904 m. į Ameriką atvyko apie 250,000 lietuvių, tarp kurių buvo 6 gydytojai. Toliau jis pasakojo apie medicinos studijas Baltimorės universitete, kur studijavo 30 lietuvių. Įdomu, kad 1908–1909 metais Valparaiso universitete,

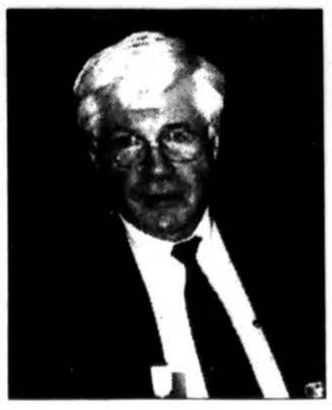

Dr. Polius Raslavičius, JAV Gydytojų patologų draugijos prezidentas.

IN, iš 410 studentų sąrašuose minima net 101 lietuviška pavardė. Amerikos gydytojų istorijoje yra minimos dr. J. Šliūpo ir jo dukters A. Šliūpaitės, Stasio Šafranausko–Saprano, A. Baltučio, K. Draugelio, dr. A. Juškos ir kt. pavardės. (Dr. Gedimino Baluko pranešimą artimiausiu metu spausdinsime atskirai.)

Dr. Vaclovas Šaulys kalbėjo apie Amerikos lietuvių gydytojų spaudą. 1921-1925 m. buvo leistas *Gydytojas*. 1960 m. spalio mėn. pradėjo eiti *Lietuvių gydytojų biuletenis*, įsteigtas Mildos ir Stasio Budrių iniciatyva. Pirmasis vyr. redaktorius – dr. Steponas Biežis. Turinys laikui bėgant tapo labai įvairus: klinikiniai rašiniai, med. praktikos aprašymai, kelionės, kronika, suvažiavimų aprašymai, naujovės medicinoje. 1968 m. įvedamas skyrius apie mediciną Lietuvoje. 1971 m. biuletenio redagavimą perima dr. Henrikas Armonas. Tuo metu sužydi ir gydytojų organizacija, kuri jau vadinama Pasaulio lietuvių gydytojų sąjunga. Keičiama leidinio išvaizda ir jis pavadinamas *Medicina*. Sutelkiama daugiau bendradarbių. 1973 m. *Medicinos* redagavimą perima dr. K. Pemkus (išleido 5-6 numerius), iš jo – D. Degėsis. 1981 m. visas leidinio archyvas atsiduria pas dr. V. Šaulį Čikagoje. Nuo to laiko pavykdavo išleisti bent du *Medicinos* numerius per metus. Redaktorius dr. V. Šaulys, ketinantis netrukus išleisti šių metų numerį, į talką kvietė jaunuosius gydytojus. Atrodo, pagalbos jis sulauks, norinčiųjų dalyvauti leidybos veikloje atsirado.

Ir apskritai gydytojų būrys tą dieną buvo labai darbingos nuotaikos, lengvai galima buvo justi susirinkusiųjų norą veikti, energija ir iniciatyva tiesiog veržėsi per kraštus, gal todėl, kad buvo daug jaunimo. Entuziazmo pagauti gydytojai įsipareigojo surengti šiais metais spalio mėn. dar ir antrą tokį susibūrimą, kur kiekvienas gydytojas galės prisistatyti ir pristatyti savo darbo sritį.

Projektuodamos veiklą į ateitį, gyd. Rasa Kazlauskaitė, Jūratė Adomėnienė ir Ilona Ščiupokienė surengė lietuvių gydytojų Amerikoje apklausą, kurią Rasa Kazlauskaitė pakomentavo (iš 500 pasiųstų klausimynų į juos atsakė 41, t.y., 10 proc.). Visi dalyvavusieji apklausoje pasisakė už sąjungos išlaikymą, dauguma pageidavo jos veiklą kreipti informacine linkme, buvo siūloma apie Amerikos gydytojų veiklą skelbti Lietuvos spaudoje, sukurti ALGS internetinį puslapį ir kt. Atsirado net 7 norintys dalyvauti valdybos veikloje.

Šiemetinis gydytojų renginys išsiskyrė iš kitų tuo, kad jame daugiau kaip trečdalį sudarė jauni, daugiausia iš Lietuvos neseniai atvykę specialistai arba Amerikoje studijuojantys. Tai vyresniesiems ALGS nariams kėlė nuotaiką, kad organizacijos ateitis užtikrinta. Jaunimas buvo labai aktyvus, ištroškęs lietuviško bendravimo ir kupinas idėjų. Per pertrauką ir vakarienės metu mezgėsi gyvi pokalbiai, pažintys, buvo dalinamasi patirtimi ir įspūdžiais. Dr. Aldona Juozevičienė, pastebėjau, su dideliu susidomėjimu kalbino jaunąjį kolegą Remigijų Satkauską iš nedidelio Illinois miestelio Kewanee, o šis noriai pasakojo apie savo gyvenimą, anot jo, „kukurūzų laukuose". Jų miestelyje yra ligoninė su 49 lovomis. Gyd. Remigijus mokslus baigė Vil-

Dr. Rasa Kazlauskaitė

niaus universitete, susipažino su lituanistiniuose kursuose besimokiusia būsimąja žmona lietuvaite Irena iš Kanados ir prieš gal 12 metų išvyko pas ją. Kadangi JAV, pasirodo, kaimuose ir mažuose miesteliuose taip pat trūksta gydytojų. Remigijus po rezidentūros buvo pakviestas į nuošalią Illinois vietovę, kur dirba iki šiol. Jis, beje, skaito šeštadieninį *Draugą* (kurį paštas sugeba atgabenti tik po savaitės, nors miestelis yra 2 val. kelio nuo Čikagos). Buvo labai gerai matyti, kad Satkauskams miela lietuviška draugija. To paties vedini tikriausiai buvo atvažiavę ir kiti – iš įvairiausių Š. Amerikos vietovių: Detroito, Madisono, Floridos, net Kanados, neskaičiuojant Čikagos ir apylinkių. Ir dar vienas dalykas įstrigo atmintin: keletą kartų tai vienas, tai kitas jaunas gydytojas, mokslus baigęs Lietuvoje, pakartojo, kad kūrimosi Amerikoje pradžioje, kada jiems buvo sunkiausia, jie jautė vyresniųjų gydytojų paramą. „Todėl mes ir čia", – sakė jauna kolegė.

Jau ne pirmą kartą teko įsitikinti, kad antrosios ir trečiosios bangos lietuvių jungimasis sėkmingiausiai vyksta profesiniu pagrindu. Pirmą kartą tai pastebėjau Moterų dailininkių draugijos parodoje, kur lygia greta ir lygiomis teisėmis savo darbus rodė įvairių kartų dailininkės.

Audronė V. Škiudaitė

Man kūryba — tai malda

Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte, dvi savaites/vasario 23-kovo 10 d./ vyko Zinaidos J. Dargienės paroda. Lankytojų akį džiugino įvairia technika atlikti darbai: neaustinė tekstilė, šilkografija, gobeleninis audimas, siuvinėjimas. Skoningai, grakščiai išdėstyti, sugrupuoti darbai, patiesti ant specialių stalų ir plevenantys, ant šilko išpiešti, angelai (nuleisti nuo lubų) turėjo bendrą stilistinį veidą. Stebino ir spalvų gausa — nuo griežtų tamsių iki švelniausių, lyg vaivorykštės spalvų. Kiekvienas darbas atliktas preciziškai, išbaigtas, įrėmintas į medžiaginius rėmus. Jautėme, kad dirbta su didele meile ir begaliniu kruopštumu. Žvelgiant į šiluma dvelkiančius kūrinius, norėjosi pažvelgti ir į kūrėjos sielą.

Zinaida Irutė Dargienė maloniai sutiko pasidalinti savo mintimis apie kūrybą ir gyvenimą.

— Kokiu tikslu atvykote į Ameriką ir kas pakvietė surengti parodą Dailės muziejuje Lemonte. Kokius darbus eksponuojate?

— Aš esu laiminga, galėdama susipažinti su daugiaplane įvairialype Amerika, jos kultūra, ypač su tekstilininkų darbais, kuriuos žinojau iš knygų. Laiminga, galėdama parodyti savo kūrybos dalelę Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre. Nuoširdžiai dėkoju Daliai Šlenienei už pakvietimą eksponuoti savo kūrybą. Pristatau įvairia technika atliktus, nedidelio formato buitiniam interjerui skirtus, darbus. Pasirinkdama šiuolaikines priemones iš

Dail. Zinaida Dargienė.

medžiagos, idėjų sėmiausi iš neišsenkančio lietuvių liaudies meno šaltinio.

Kelionė į Ameriką nebuvo numatyta mano planuose. Sesuo Loreta, gyvenanti Iowa valstijose, paskambino ir pasiūlė aplankyti Meksiką. Šis kvietimas sutapo su mano kūrybiniais planais. Dirbu prie svarbaus projekto, rengiu didelę parodą — „Žemės malda". Toje parodoje noriu aprėpti visą mūsų mažytę žemę. Matau ją labai gražią, ne tik nepakartojamom dieviškom formom, bet ir dvasia, kuri reiškiasi per žmogaus kūrybą: formas, spalvas, techniką. Man kūryba — tai malda, tai dvasios materializacija. Nenorėčiau leistis į gilius etinius-moralinius apmąstymus apie kiekvieno žemėje gyvenančio atsakomybę, bet aš jaučiu — žemė meldžia, jai reikia visų paramos, kad galėtų išlikti tokia graži, tokia skirtinga. Pastoviai galvoju apie tai, kaip tiksliau, taupiau išreikšti pagrindinę idėją „Padėkime Žemei". Norėčiau, kad parodoje būtų ženklai tų kraštų, kuriuose man teko būti. Darbas devyniems gyvenimams...

— Jūsų darbuose pateikti mitologiniai motyvai, atskleistos įvairios stilistinės epochos, atsispindi egzotiškų kraštų nuotaikos, tačiau ryškus ir lietuvių liaudies elementas. Kur ta Jūsų kūrybinės versmės paslaptis, kuri Jus gaivina ir teikia fantazijos.

— Smalsumas išbandyti ką nors nauja yra mano varomoji jėga. Aš mėgstu keliauti. O kelionėse atrandi kažką nauja ir kažką artima sau. Aplankiau daug šalių Rytų ir Vakarų Europoje, o taip pat Vidurinę Aziją, Indiją, Singapūrą, Malaiziją, Kaukazą, Izraelį, Kanadą, Meksiką. Lankantis svetimose šalyse, mane domino ir gamta, ir žmonės. Iš pasaulio gyvenimo, meno formų bei spalvų susiklostė nuostabi mozaika.

O štai dabar aplankiau Meksiką ir Ameriką. Pamačiau daug įdomių liaudies meno ir profesionalių dailininkų parodų, aplankiau įvairius miestus ir miestelius, muziejus ir galerijas.

Aš įspūdžius „surašysiu" savo kūryboje, jie įgaus išraišką mano būsimuose darbuose. Dar nežinau kokią, dar nežinau kokiuose.

Iš Meksikos aš parsivežiau daug šviesių, ryškių, džiugių spalvų, gaivališkų, kaip pavasarinio paukščio giedojimas, o Amerikos „country" stilius pavergė savo natūraliom, paprastom formom, realybės pojūčiu, santūriom spalvom, nemeluotu nuoširdumu, profesionalų taikomasis menas — aukštu techniniu ir meniniu lygiu. Sutikau puikių žmonių ir tik laiko stoka ir nuotoliai neleido pabendrauti tiek, kiek norėtųsi.

— Kada suvokėte, kad menas — tai Jūsų gyvenimas? Ar turėjote kitų pasirinkimų. Kas pastūmėjo į tą nelengvą menininko kelią?

— Man niekada nebuvo klausimo, ką aš veiksiu gyvenime. Gimiau Mažeikiuose, iki karo augau Lusės kaime. Pirma pažintis su menu įvyko, einant man trečiuosius metus, kai aš, sėdėdama ant sesers „mokytojos" kelių (ji lankė pirmą klasę), stebėjau iliustracijas elementoriuje. Vieną jų ryškiai matau ir dabar: tamsus nakties dangus su šviečiančiu mėnuliu. Kairėje namas, dešinėje storas medis, jame sėdi išsigandęs katinas, o šuniukas, nuo žemės lodamas, bando jį pasiekti... Jau vėliau, paprašyta mokytojos nupiešti ką nors kreida lentoje, prisimenu, nupiešiau namą ir gėles, didesnes už namą, bet paaiškinti priešinį atsisakiau, nes man atrodė, kad ir taip viskas aišku. Manau, kad nuo čia prasideda upelis, kuris veda mano gyvenimo vagą iki šiol.

— Ar sunkus buvo kelias į meno pažinimo viršūnes. Kokie dėstytojai dalinosi savo patirtimi ir formavo Jūsų pasaulėžiūrą?

— Į Taikomosios dailės mokyklą Kaune Ąžuolų gatvėje, atvažiavau, radusi skelbimą laikraštyje. Tuomet aš neturėjau jokio supratimo apie žanrus, specialybes, galimybes. Pasirinkau tekstilę. Penkeri metai prabėgo ir greitai, ir naudingai. Esu dėkinga visiems dėstytojams, kurių buvo nemažai, bet labiausiai visų mylimam Liudui Truikiui, kuris davė kompozicijos ir tapybos pagrindus. 1958 m. gavau diplomą su pagyrimu ir paskyrimą dirbti Pagėgių vaikų namuose, darbų mokytoja. Svajojau apie tolimesnes studijas, bet paramos iš šeimos negalėjau tikėtis. Be manęs augo 6 jaunesni vaikai. Tačiau, vėliau atsidarius Vilniaus Dailės instituto vakariniam skyriui Kaune, įstojau į tekstilės specialybę. Dirbau pagal specialybę — Petrašiūnų popieriaus fabrike dailininke, naujų gaminių apipavidalintoja — grafike. Turėjau įvaldyti šriftą. Kiekvieną raidę piešdavom ranka, kompiuterių dar net nesapnavom.

— Iš Jūsų darbų matyti, kad mėgstate eksperimentuoti. Kiekvienas Jūsų kūrinys tarsi trapus ir švelnus vaikas. Jums rūpi formos kitimas, erdvinis kūrinio sprendimas. Ar galite išskirti Jums brangiausius?

— Iki šiol yra sukurta apie 400 įvairia technika darbų, kurie pasklidę po pasaulį. Didelė dalis yra muziejuose Vilniuje, Kaune, Mažeikiuose, Plungėje, Maskvoje, Toronte. Taip pat nemažai yra pas privačius asmenis — Lietuvoje, Amerikoje, Kanadoje, Olandijoje, Izraelyje. Daug darbų padaryta, skirtų interjerams. Galėčiau paminėti didžiausius savo darbus — scenos uždangą, sukurtą 1974 m., dabar yra Kauno Vytauto Didžiojo universitete, 7 x 20 metrų. Mažesnė scenos uždanga Mažeikių kompresorių gamyklai — 5 x 9 metrų. Sienos kilimas Palangos poilsio namams „Žilvinas" (1975 m.) pinikų technika. Kauno restoranas „Kąstytis" pinikų technika, Tarptautinis jūreivių klubas Machodkoje, Tolimuosiuose Rytuose, pinikų technika, restoranas „Eglė", gobelenas 3 x 9 m. (1980) Laive klube gobelenas „Belaukiantys" 1.8 x 4.8 m. kavinė „Vakaras", gobelenas „Retro" 2.2 m x 3 m. 1985, Druskininkų sanatorija „Baltarusija", gobelenas 1988 m.

— Kur ir kokias turėjote parodas?

— Iš viso turėjau penkiolika personalinių parodų — Vilnius, Kaunas, Renavas, Druskininkai, Montrealis, Toronto. Kiekvienais metais po keletą kartų dalyvauju grupinėse parodose.

Nukelta į 4 psl.

Vytautas Alantas

dramaturgas, rašytojas, publicistas

Alė Rūta

Jo gimimo šimtmetį minėsime 2002 m. birželio 18 d. Ir nors jo šiame pasaulyje jau dvylika metų nebėra, bet juk rašytojo gyvavimas tautoje nesibaigia su jo fizine mirtimi. Jo knygos perspausdinamos, draminiai veikalai pakartotinai vaidinami, straipsnių ir visos kūrybos — knygų, paskaitų, kalbų mintys ir idėjos tebėra lietuvių tautoje — žmonių atminty ir širdyse. Yra jį gerbusių skaitytojų ir jo idėjų pildytojų gyvenime, kurių kūryboje kartojasi ir sklinda rašytojo V. Alanto senosios Lietuvos, jos herojų išaukštinimas ir pasigrožėjimas jais laisvos valstybės /ir norinčios amžiais būti laisva! / gyvenime.

Vytautas Alantas (Jakševičius) buvo stambių ūkininkų sūnus, jo tėviškė — vidurio Aukštaitija (netoli Šiaulių). Dar gimnazistas būdamas, jis jau su ginklu savanoriškai išėjo ginti Lietuvos nuo priešų. Meilė Lietuvai, laisvei, lietuviškos sielos gėrio siekimas rašytoją lydėjo visą jo gyvenimą. Savais darbais bei rašytine kūryba Alantas išliko principingu lietuviu, be jokių kompromisų — už Lietuvos laisvę, valstybinę garbę, už jos senovės garbinimą. Net kartais jam buvo priekaištaujama, tarsi norįs atgaivinti senovinį lietuvį, tikėjimą, bet tai buvo tik stilistinės kūrybos priemonės; Alantas iki mirties išliko Romos katalikas, savo tėvų tikėjimo ir papročių palikuonis.

Nuo pat jaunystės, būdamas gabiu publicistu, grožinės literatūros baruose V. Alantas pradėjo reikštis eilėmis, novelėmis, paskui dramine kūryba; ir tik vėliau tapo romanistu (ryškiausias jo romanas — iš partizanų gyvenimo, — *Tarp dviejų gyvenimų*, iš Mindaugo gadynės: *Šventaragis* ir kiti, parašyti jau išeivijoje.

Lietuvoje tik iš tolo girdėjau Vyt. Alantą esant (po jo studijų Prancūzijoje) visuomenės aukštumose: redaktorius, teatro direktorius, vienas žymiausių, populiariausių žurnalistų. Ir jau garsėjo teatrine kūryba: buvo gausiai lankomi jo komedijų, dramų pastatymai Valstybės teatre ir mažesniuose teatruose, salėse. Išeivijoje V. Alantas buvo labiausiai mėgstamas dramaturgas. Jo gausūs veikalai išspausdinti didelėj knygoj, kiti vis dar vaidinami iš rankraščių. Esu mačiusi scenoje Alanto veikalų pastatymus ir įsitikinau jų aktualumu bei populiarumu. Manau, kad Alanto draminė kūryba ryškiausia visame jo kūrybos spektre. Šis rašytojas gerai pažinojo žmogų, jo silpnybes ir gėrio troškimą — sunkiai pasiekiamas vertybes. Taip pat gerai suvokė scenines paslaptis, ryšį tarp vaidintojo (jo idėjų reiškėjo) ir žiūrovo. Alanto veikalai dažnai statomi lietuviškoj scenoj ir po jo mirties. Ilgai dar jie bus aktualūs bendražmogiška psichologija ir drauge lietuvio sielos raiška.

Vyt. Alantas gerbė ir nuolatos puoselėjo lietuvių kalbą. Jo novelės bei romanai parašyti taisyklinga ir dailia lietuvių kalba; sakiniai turtingi, kartais pasižymi net poetinėmis mandrybėmis. Alantas mėgo kartais rašyti ir poeziją; jo eiliuotinė kūryba

Vytautas Alantas.

tačiau negausi.

Į savo gyvenimo pabaigą rašytojas sukūrė gal patį reikšmingiausią savo kūrinį, dviejų dalių istorinį romaną *Šventaragis*. Ten viduramžinė **Lietuva, ten Mindaugo pastangos įkurti vieningą valstybę. Tai idealistų ir kietų kovotojų charakteriai, būdingi, pasikartoja ir vėlesniuose, net paskiausiuose šimtmečiuose — kovotojai už Lietuvos išlikimą, laisvę ir garbę. Šis veikalas dviem tomais buvo perspausdintas ir Lietuvoje, griuvus komunizmui. Istorija moko... „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia..." To siekė ir rašytojas V. Alantas: perduoti ateinančioms kartoms laisvės ilgesį, norą bei ryžtą aukotis už laisvės atgavimą, už lietuviško charakterio, jo sielos išsaugojimą, kai ištinka mūsų nedidelį kraštą negandos.**

Panašių idėjų buvo kupini ir publicisto Vytauto Alanto straipsniai. Jis buvo tautinės ideologijos saugotojas, ypač tautininkų spaudoje ir žurnaluose.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, prieš pat rašytojo mirtį teko su juo kalbėti telefonu. Aišku, jis džiaugėsi Lietuvos išsilaisvinimu iš raudonojo okupanto, tačiau liūdnai pranašavo: Lietuvai bus dar ilgai sunku atsigauti, dar teks patirti daug vargų ir kančių... Bet ar gali idealistas netikėti galų gale gėrio pergale?

Rašytojas V. Alantas buvo įdomi asmenybė. Savigarbus, galėjo atrodyti kiek išdidžiu ar šaltu, tačiau jis buvo ištikimas draugas tiems, kuriuos gerbė, kuriuos pamilo. Tiems jis linkėjo vien gero, su tais mėgo pabendrauti — dažnai ir nuoširdžiai.

Buvo įdomus kalbėtojas — viešai, o draugiškuose pobūviuose — linksmas, su skoningu ir spalvingu humoru; atsiverdavo tik šiltuose pokalbiuose su gerais draugais. Šiaip buvo santūrus, kitiems gal net paslaptingas.

Po sunkių negalavimų (ilgai dirbęs fizinį darbą Ford automobilių fabrikuose) jis mirė 1990 m. balandžio 23 d. Detroit, Michigan valstijoje. Po dviejų metų į laisvą Lietuvą žmona Irena parvežė jo palaikus. 1992 m. birželio 15 d. palaidojo Kauno Petrašiūnų kapinėse iš Vytauto Didžiojo šventovės su visom religinėm apeigom. Tą pačią dieną Maironio literatūros muziejuje buvo Alanto prisiminimui suruoštas vakaras. Po poros dienų iškilmingai buvo prisimintas rašytojas jo gimtinėje-Sidabrave. Alanto atminimą ir jo kūrybą specialia akademine programa pagerbė Lietuvos Rašytojų sąjunga Vilniuje.

Rašytojo Vytauto Alanto gimimo šimtmetį verta prisiminti, kad pagerbtumėm talentingą lietuvį, deja, po ilgų metų priverstinėj išeivijoj nebesulaukusį dienos, kad galėtų grįžti vėl į laisvą Lietuvą.

Šis jo prisiminimas šimtmečio proga paskatina mūsų kultūrininkus vėl Vyt. Alanto kūrybą perspausdinti. Yra novelių, straipsnių rinkiniai apie tautinę ištikimybę, apie būdingą ir idealų lietuvio charakterį; yra jo vaizdus romanas apie partizanus, apie senąsias lietuvių sodybas — ūkius; yra dramų ir komedijų, kurios būtų vertos vėl parodyti publikai, Lietuvos valstybiniame teatre — Kaune, Vilniuje, Klaipėdoj ar Šiauliuose.

Vytautas Alantas bus dar ilgai gyvas — savo kūryba.

Vytauto Alanto prisiminimui Sidabrave pastatyto koplytstulpio šventinimas 1999 m. liepos 16 d.

„Melas šventykloje"

Po „Melas šventykloje" spektaklio. Iš kairės: Juozas Raibys, Rolandas Žukauskas, Daiva Kamarauskaitė, režisierius Petras Maželis, Aleksas Mickus, Edita Taytelis, Juozas Pupius. Čikagoje, Jaunimo centre, spektaklis įvyko balandžio 14 d. V. Stoko nuotr.

Nėra ko stebėtis. Jo pilna visur. Daugeliui melas — gyvenimo pagrindas. Tačiau yra ir teisybė, tik ji mažai ką reiškia. Kažin ką reikš ji ir 2002 m. balandžio 14 d. Čikagoje, Jaunimo centre, susirinkusiems žiūrovams po Los Angeles Dramos sambūrio suvaidintos dramos apie melą, kurioje iš tikrųjų buvo pasakyta ir daug teisybės. Panaši teisybė grįžo mano atmintin, prieš vaidinimo pradžią perskaičius šios Viktoro Mariūno dramos turinio santrauką. Labai panašią istoriją skaičiau prieš daugelį metų.

Karui pasibaigus, namo, į mažą Vokietijos miestelį, grįžo buvęs karys. Suvargęs, išbadėjęs, suplyšusiais drabužiais, iš sovietiškos belaisvių stovyklos traukiniu atvežtas iki artimiausios stoties, paskutinius 10 km visą savo turtelį — supuvusią kuprinę, kurioje, beje, ir žmonai dovanėlė, partempė pėsčias. Juk amžiną meilę vienas kitam jie prisiekė vos kelias dienas prieš jam užvelkant uniformą. Namelį pamatė iš tolo. Nesubombarduotas — apsidžiaugė. Bet... Jame, šalia žmonos, jaunos ir neblogai atrodančios, taip pat neblogai atrodantis jau naujas vyras. Užvirė kraujas. Tačiau nuo bado išdžiūvusia ranka bandytas bent šioks toks atlygis nepavyko. Karą pralaimėjęs, vokietis pralaimėjo ir čia. Buvo sumuštas, išėjo. Vėliau, apie tą įvykį pasakodamas kitiems, net negalėjo prisiminti žmonos veido išraiškos, jos laikysenos, matė ją, ar ne?

Gyvenimą pradėjo iš naujo. Kūrėsi vienas. Per dešimtį metų prasigyveno. Žmonos sugulovas prasigėrė. Ji pasiprašė atgal. Ar praturtėjęs teisėtas vyras ją priėmė? Istorijos pasakotojas nepasakė. Paskutinis jo sakinys: ką tu, skaitytojau, manai? Tas pats klausimas ir Mariūno dramos žiūrovui Čikagoje: ką tu manai?

Ir klausimas ne tuščias, ir ne vienodai sprendžiamas. Dramos turinį skaitytojams papasakojo Audronė Škiudaitė *Draugo* antradienio, balandžio 16-tos, laidoje, tad čia jo nekartosiu, bet atsakymo į šį klausimą ir į kai kuriuos kitus, be abejo, po šio spektaklio ne vienam žiūrovui kilo, paieškoti, manau, verta. Dėl jo nė autorius su režisierium nesutarė. Viktorui Mariūnui į Vakarus prasimušęs Lietuvos laisvės kovotojas, sužinojęs apie žmonos jungtuves su kitu vyru, nuo jos nusišalino, antrą kartą amžiną meilę jam prisipažįstančios nepriėmė. Režisieriui Petrui Maželiui partizanas buvo atlaidus. Kuris jų teisesnis? Ir ar iš viso šiuo pagrindu tokį klausimą galima spręsti? Jeigu ne tuo, tai kokiu? Ar toks klausimas nėra per daug asmeniškas. Ar iš viso jį reikia viešai nagrinėti? O šiuo atveju — įvykis jau gerokai pasenęs, tad ir mažai kam besuprantamas. Todėl ir labai įdomu būtų patirti žiūrovų nuomonę. Bet tik tikrą, nemeluotą. Ar tai galima? Ar patogu ją viešai sakyti?

Čikagiškiai vaidinimą vertino teigiamai. Kaip gi peiksi? Teatras čia — ne kasdienis svečias. Šalia to — tas svečias iš Los Angeles, žinomas kaip geriausia JAV lietuvių vaidintojų grupė. Garsus ir spektaklio kūrėjas, 86 metų amžiaus režisierius, daugiau kaip 60 metų patirtį sukaupęs profesionalas. Argi galim mes jiems gero žodžio pašykštėti? Renginio organizatorė — sunkiadarbė JAB LB Kultūros taryba, kas be jos mus tokiu menu pamaitintų? Jai, ypač pirmininkei Marijai Remienei, tik dėkoti tegalim. Tokios pastangos šiandien sunkiai bevertinamos, ir stebuklas, kad ir čia savanorių dar atsiranda. O kritikuoti tikrai nėra ką: esamomis sąlygomis uždavinys įvykdytas šimto nuošimčių stropumu ir tikslumu. Bet vis dėlto ir teigiamų vertintojų nuomonės nebuvo vienodos. Visą renginį nuo „A" iki „Z" laikydamas didele mūsų kultūrinio gyvenimo teigiamybe, tarp tų banguojančių nuomonių linkęs ir aš paplūduriuoti. Sutinku su Audronės Škiudaitės pastabomis apie greitakalbius, tyliakalbius, kartais tik tarp savęs besišnabždančius vaidintojus. Jaunimo centro salė didoka, ir jos scenoje niekas negali būti per garsus, net ir jaunesniam klausytojui. O ką bekalbėti apie prikurtusius pensininkus?

Bet tai ne tokia jau didelė nuodėmė. Didesnė gal, ypač jaunesnio žiūrovo atžvilgiu, paties veikalo parinkimas. Kuriam išeivijos teatro lankytojui „Melą šventykloje" naujų bandymai į tą pusę susilaukia pritarimo. Linksmesnio reikia ir teatro. Kitaip — žiūrovai iš jo išlakstys.

Žinau, naujų veikalų ieškoma. Ir konkursas buvo skelbtas. Kokie jo rezultatai? Ar naujų dramų, komedijų nėra Lietuvoje? Gal jos kitokios, gal ne tokios „moralios", gal daugiau melo ir šventyklose? Gerai darom, girdami balandžio 14-tąją matytą „melą", bet ar dar daugiau negirtumėm, išvydę taip pat meluojantį linksmesnį spektaklį? Kad ir to paties Los Angeles sambūrio. Juk vieną tokį jau matėm. Kazio Sajos parašytą, kur dabartinio laiko Lietuvos žavi poniutė dėl turtingo meilužio vyrelį į šuns būdą įgrūdo. Ir vyras buvo patenkintas, nes jam reikėjo pinigų, ir namo eidami linksmi žiūrovai nesivargino spręsti klausimo: ar grįžti vyrui pas žmoną, ar ir toliau, niekam kaulų nelaužant, šuns būdoje taip uždarbiauti. Tikim, kad linksmesni būsim po birželio mėnesį mums pažadėto mūsiškės „Žaltvyksles" spektaklio. Režisierė Ilona Čepaitė — nauja profesionalė, neseniai atvykusi iš Lietuvos. O po metų vėl laukiam losangeliečių. Su linksmu „melu", kur nors turguje?

Bronius Nainys

Dvi seserys, dvi skirtingos problemos, kurias mėgino spręsti Viktoro Mariūno spektakio „Meilė šventykloje" aktorės (iš kairės) **Edita Taytelis ir Daiva Kamarauskaitė. Kaip** režisierius Petras **Maželis padėjo joms tas problemas išspręsti, žino ne tik spektaklio žiūrovai, bet ir recenzijos autorius B. Nainys.**

Du Point medalis — Jonui Vytautui Dunčiai

Š. m. birželio 22 d., 9 val. ryto, Du Pont kompanija savo viešbutyje Wilmington, Delaware, pažymės savo keturis mokslininkus Lavoisier medaliais. Jų tarpe yra dr. Jonas Vytautas Dunčia, kuris buvo vadovaujantis chemikas Cozaar vaisto atradimui prieš aukštą kraujo spaudimą. Dabar Dunčia dirba Bristol-Myers Squibb Pharma įmonėje. Jis yra gavęs Amerikos cheminės draugijos medalį už šį atradimą. Jis yra vienas iš penkių tarptautinių organinės chemijos simpoziumų organizatorių Vilniuje.

Saulius Šimoliūnas

Vydūno fondo premijas įteikus. Iš kairės: Vilniaus Muzikos akademijos dainavimo klasės vadovė doc. I. Argustienė, Vydūno fondo atstovas Lietuvoje Edmundas Kulikauskas, VF premijos laureatė J. Stupnianek, konkurso vertinimo komisijos pirm. solistas Vladimiras Prudnikovas.

Vydūno fondo laureatų koncertas

Vilniaus Muzikos akademijoje šiemetinis konkursas V. Jonuškaitės-Zaunienės vardinei premijai laimėti buvo ypač judrus ir sėkmingas. Profesūra pripažino, kad konkurse dalyvavusių visų 9 dainininkių vokalinis lygis buvo beveik vienodai aukštas. Konkurse kiekviena solistė atliko po dvi arijas, po vieną lietuvių kompozitorių kūrinį arba lietuvių liaudies dainą. Vertinimo komisija nustatė, kad geriausiai dainavo meno aspirantė Julija Stupnianek iš docentės I. Argustienės klasės. Pasak vertinimo komisijos narių, ji ne tik tobulai atliko pasirinktus solinius kūrinius, bet ir pasižymėjo ypač artistiška išvaizda. J. Stupnianek aktyviai dalyvavo ir akademijos veikloje. Jai paskirta Vydūno fondo pirmoji premija (1,000 dol.).

Kadangi kitų solisčių — konkurso dalyvių atlikimo lygis buvo gana aukštas, nutarta skirti ir papildomas premijas. Antrąją premiją (500 dol.) pelnė Akademijos Kauno fakulteto studentė Inga Ivanauskaitė, trečiąją (250 dol.) — prof. I. Milkevičiūtės klasės magistrantė Joana Gedminaitė.

Muzikos akademijos didžiojoje salėje įvyko nuotaikingas Vydūno fondo premijų laureačių koncertas. Gausi publika ypač šiltai sutiko pirmosios premijos laureatės J. Stupnianek pasirodymą. Akompanuojant R. Milašiūtei, laureatė atliko Kleopatros ariją iš G. F. Handel operos „Julijus Cezaris", Amelijos ariją iš G. Verdi „Kaukių balius".

Karštais plojimais buvo sutiktas kitų dviejų laureačių — I. Ivanauskaitės ir J. Gedminaitės — solinis dainavimas. Koncerte dalyvavo ir kitos konkurso dalyvės.

Tą šeštadienio vakarą visomis šviesomis žėrėjo Vilniaus Muzikos akademijos didžioji salė. Vilniaus muzikinė visuomenė, svečiai iš Čikagos, Bostono rinkosi į Akdeminio skautų sąjūdžio Vydūno fondo skiriamos solistės Vincės Jonuškaitės-Zaunienės vardinės premijos įteikimo iškilmes ir į šios premijos laureačių koncertą. Džiugu, kad į iškilmes ir koncertą atvažiavo gražus būrys skautų iš Kauno, Klaipėdos, Šiaulių aukštųjų mokyklų.

Muzikologė Jūratė Vyliūtė papasakojo apie solistės V. Jonuškaitės-Zaunienės gyvenimą ir vaisingą koncertinę veiklą, pabrėždama, kad ji labiausiai vertino lietuvių kompozitorių kūrinius ir lietuvių liaudies dainas. Vydūno fondo atstovas Lietuvoje E. Kulikauskas priminė, kad šio fondo vardinės premijos Lietuvos aukštųjų mokyklų gabiausiems ir veikliausiems studentams, magistrantams, doktorantams šiemet įteikiamos jau trečią kartą. O per Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondo gyvavimo 50-tį metų lietuviams studentams ir kitiems tikslams buvo suteikta paramos daugiau kaip už vieną milijoną dolerių.

Koncertui pasibaigus, Vydūno fondo atstovas E. Kulikauskas laureatėms įteikė premijas, žymenis ir dovanas.

Tą dieną Vydūno fondo prof. Igno Končiaus vardinė premija (500 dol.) buvo įteikta iš Kauno atvykusiai Technikos universiteto Optikos ir atomo fizikos laboratorijos doktorantei Juditai Puišo. Kita tokio pat dydžio premija šio universiteto studentui bus įteikta vėliau, kai bus įvertinti nuopelnai.

Technikos universiteto docentas L. Puodžiukynas pasakė, kad Optikos ir atomo fizikos laboratoriją padėjo įrengti Vydūno fondas ir ši laboratorija gaus Akademinio Skautų Sąjūdžio garbingo nario prof. J. Končiaus vardą.

Šiemet ir kitų Lietuvos universitetų pasižymėjusiems studentams bus įteiktos likusios Vydūno fondo S. Čiurlionienės, S. Kolupailos ir B. Kviklio vardinės premijos.

Algimantas A. Naujokaitis

Kuklus tūpsnis Verdi „Requiem"

Ne vien šiam kūriniui, turinčiam ryšį su G. Rossini ir vėliau su rašytojo Alessandro Manzoni mirties metinių iškilmingu paminėjimu 1874 m. Ne vien pačiam G. Verdi, kurio mirties šimtmetį pernai šventė muzikinis pasaulis. Ne vien saulėtai verbų sekmadienio popietei, kai vakarėjant, netoli Hollywoodo, naujoje Kodak auditorijoje prasidėjo metinis Oskarų įteikimo spektaklis. Iš tiesų tai Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos ilgamečio choro reveransas ištikimiems religinių koncertų klausytojams. Ir šį sykį jų buvo apsčiai. Daug naujų veidų.

Taip pat tuo choras nusilenkė vertingai tradicijai — Verbų sekmadienį skirti ypatingesnio religinio kūrinio atlikimui. Šią tradiciją puoselėjo taurios atminties maestro Bronius Budriūnas, kasmet su choru ir solistais atlikdamas jautriai melodingą Theodoro Dubois kantatą „Paskutiniai septyni Kristaus žodžiai". Budriūnui pasitraukus, kelerius metus „Kristaus žodžių" koncertą kartojo, iš New Yorko atvykęs, muzikas Viktoras Ralys. Keitėsi solistai, o 2000-ųjų verbų sekmadienį jau didingai skambėjo G. Rossini „Stabat Mater" su amerikiečiais solistais ir amerikiečių vargonininku. Pernai šioji kantata pakartota, bet solistai ir vargonininkas buvo lietuviai.

Šiemet prie vargonų vėl sumaniai karaliavo, Lietuvoje karjerą pradėjęs ir JAV daug kur su rečitaliais pasižymėjęs, Virginijus Barkauskas. Soprano partiją atliko, Europoje ir šios šalies operose dainuojanti, Marytė Bizinkauskaitė, anksčiau su rečitaliu pasirodžiusi ir Pietų Kalifornijos lietuviams. Su gražiu mezzosopranu jungėsi Danutė Mileikienė, Vilniaus Muzikos akademijos diplomantė, dabar dainuojanti operų ir religinių kūrinių partijas. Dennis McNeil, jau spėjęs laimėti tenorų varžybas ir dainuojąs solo įvairiuose pasirodymuose, išleidęs 6 diskus, įtikinamai reiškėsi šiame „Requiem". Praėjusių metų bosas Liudas Norvaišas, baigęs Lietuvos Muzikos akademiją, dainavęs Vokietijos miestų operose, džiugino klausą stipraus, malonaus balso tembru.

Be abejo, milžiniškas yra maestro Viktoro Ralio darbas.

Danutė Mileikienė.

Prie choro paruošimo didžiai prisidėjo ir jo padėjėjas pianistas Rudolfas Budginas. Nepaisant tenorų efemeriško kiekio, choras dainavo darniai, įsijautęs.

Mano mėgėjišku supratimu, bendras įspūdis tebeliko kuklus, kad ir, anot išminčių, kuklumas niekada nenusižengia dorybei. Toks chorinis su vargonais Verdi „Requeim mišių" atlikimas tiksliai neatitinka operines dramas rašiusio kompozitoriaus ketinimo. Tam reikia orkestro. Bent atviros scenos, į kurią žiūrėdami, klausytojai mato pakiliai giedančius choristus ir tuos keturis savo partijas beveik vaidybiškai išgyvenančius solistus. O dabar, pagal šią kuklią formą, klausomasi nusigręžus nuo scenos. Žiūrima į altorių, arba į programoje trimis kalbomis išspausdintą lotyniškai giedamų dalių tekstą. Nepasakysiu, kad toji lotyniškoji dikcija buvo pakankamai daili ir aiški. Prie kuklumo prisidėjo ir „Requiem" dviejų dalių — džiaugsmingojo „Sanctus" ir „Agnus Dei" praleidimas. Po solistų kvarteto giedamo „Offertorio" (Domine Jesu) aidėjo „Lux Aeterna" ir galiausiai — maldaujančio „Libera me", su frazės „Dies irae, dies illa" intarpais, kartojimas, giedamas M. Bizinkauskaitės ir choro.

Galima pridurti, kad dieną prieš, šeštadienį, Pasadena miesto auditorijoje (ne itin toli nuo Šv. Kazimiero bažnyčios) tą patį Verdi „Requiem" atliko ir Pietų Kalifornijos universiteto Thornton muzikos mokyklos ansamblis: simfoninis orkestras, choralo aktoriai bei kameratos giesmininkai.

Pranas Visvydas

Dėl Vilkaviškio vyskupijos sakralinio meno vakaro

Š. m. balandžio 18 d. Taikomosios dailės muziejuje (Arsenalo g. 3A) kultūros vakarų cikle pristatytos Vilkaviškio vyskupijos sakralinės dailės vertybės ir jų katalogai. Kalbėta apie daugiatomio tęstinio leidinio *Lietuvos sakralinė dailė* ketvirtąją knygą, kurią, kaip ir kitas šios serijos, parengė Kultūros ir meno instituto specialistai su talkininkais iš kitų įstaigų. Pirmuosiuose keturiuose tomuose — Vilkaviškio vyskupijos sakralinė dailė. Tai bažnyčių altoriai ir jų dekoras, paveikslai, skulptūros, liturginiai reikmenys, tekstilė, kapinių paminklai ir kt. kūriniai. Jie pradėti išsamiai tyrinėti ir inventorinti vysk. Juozapo Žemaičio ir dailėtyrininkės dr. Gražinos Martinaitienės iniciatyva. Informacija apie sakralinės dailės lobius dabar bus prieinama visuomenei. Tad minėti asmenys, taip pat Vilkaviškio vyskupas Rimantas Norvila, dailėtyrininkai ir muziejininkai dalyvavo šiame vakare Taikomosios dailės muziejuje.

Lietuvos dailės muziejaus informacijos centras

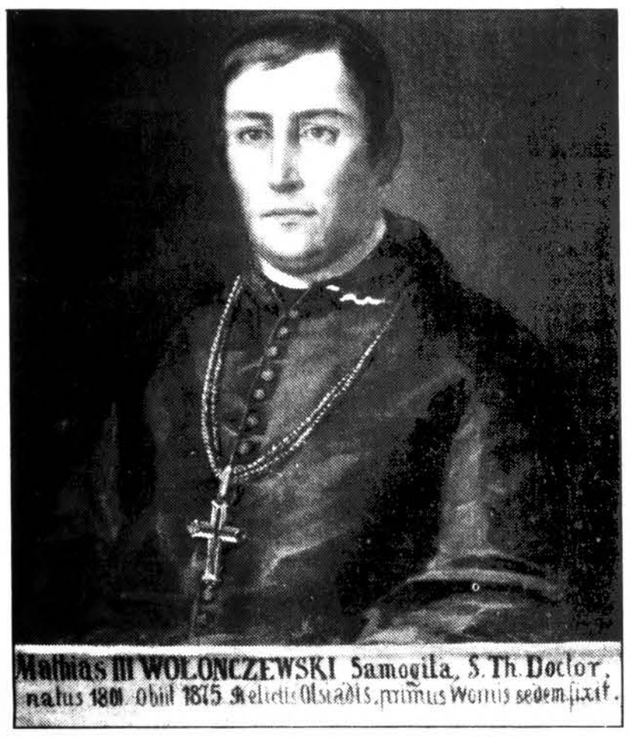

Vyskupo M. Valančiaus portretas (iš būsimos kilnojamos parodos).

Man kūryba — tai malda

Atkelta iš 2 psl.

Labai mėgstu knygas, tad smalsumas pasidairyti po kraštus, kuriuos pažįstu iš knygų, yra didelis. O kai atsirado galimybės, pradėjau keliauti po įvairias šalis. Iš kelionių parsivežu naujų įspūdžių, naujų idėjų.

Tekstilės technika reikalauja daug laiko, todėl dabar, grįžusi iš kelionių, naudoju kitą techniką, norėdama kuo greičiau išlieti savo įspūdžius. Grįžusi iš Izraelio savo įspūdžius perteikiau akvarelėmis. Suruošiau personalines parodas Kaune (1998 m.) „Pažadėtoji žemė" ir Renave (2000) „Tolima — artima žemė". Kelionės suteikia galimybę pažinti kraštą, gamtą, žmones, meną. Kuriančioji energija, kuri reiškiasi skirtingose šalyse įvairiomis formomis, yra mano tyrinėjimo objektai. Kuriančioji tautos dvasia formuoja ir liaudies meną, todėl per liaudies kūrybą galima geriausiai pažinti tautą.

— Parodoje matėme įvairios technikos, įvairaus formato sukurtus darbus. Kai kuriuos sukūrėte čia, būdama Amerikoje, panaudodama naujas medžiagas. Jūs mėgstate eksperimentuoti. Lietuvoje parodose jūs kuriate instaliacijas, kurios, deja, yra laikinos. Po parodos išardomos ir tarsi ištirpsta. Ar negaila su tais darbais skirtis?

— Pirmą instaliaciją „Išėjimas" sukūriau 1966 m., skirtą kolegės Vitalijos Bartkuvienės atminimui (paveikslų galerija). Naudojau kaproninių siūlų pluoštą ir autorinę techniką jų jungimui. Papildyta kompozicija buvo eksponuojama Vilniuje. 2001 m. instaliacija „Trys žvilgsniai" senojo testamento tematika, suruošiau šalia savo gimtinės Renavo dvare. Tai trys žvilgsniai į „Sodą", „Dykumą", „Prisikėlimas".

— Trumpas komentaras „Sodas", kaip gyvos gamtos reiškimasis, asocijuojasi su materija, su džiaugsmu gimti, žydėti, nokti. Eksponavau kompozicijas su įterptais žiedais, lapais, šakelėmis, parsivežtais iš šventosios žemės. Man tos detalės buvo kaip relikvijos iš rojaus sodo. „Dykuma" — tai vieta, kur pražysta siela. Dykumoje išlaisvinta nuo kasdienybės dvasia turi galimybę keist būseną. Pristatydama parodą rašiau „Keliaujant per dykumą ir užėjus nakčiai, Izaokas pasidėjo akmenį po galva ir sapne mato kopėčias iki dangaus, kuriomis bėginėja dangaus gyventojai — angelai, o Dievas aukštybėse kreipiasi į Izaoką su pažadu paskirti jam šią žemę, pagausinti jo palikuonis skaičiumi iki dangaus žvaigždžių ir palaiminti juos, tuo pačiu palaiminti visas žemės tautas..." Mano kompozicijoje liko tik Izaoko guolis, akmuo, angelo sparnas, dalis kopėčių ir Dievo akies ženklas. Dar liko žydra negyvoji jūra, sugėrusi auksinę saulės ir mėlyną dangaus, spalvas, dar liko gelsvas dykumos dvelksmas „prisikėlimas" — kaip Dievo tikslo išsipildymas. Kompozicijos balta spalva — visų spektro spalvų vienatvė. Kompozicijoje galima įžiūrėti kryžių, kaip ženklą kančios ir pasiaukojimo vardan prisikėlimo. Medžiaga ir technika leido perteikti mintį, išreiškti trapumą, laikinumą.

— Nuoširdžiai dėkoju už pokalbį.

Virginija Paplauskienė

Tarnystė Lietuvai — tikrasis pašaukimas

Vytautą Gedgaudą galime trumpai taip apibūdinti: gimė Rusijoje (1912), mirė JAV (1999), tarnavo Lietuvai. Daugiau kaip dvidešimt metų būdamas *Dirvos* laikraščio Clevelande redaktoriumi jis sutelkė visą būrį žymių išeivijos publicistų ir kultūrininkų, kurie laikraščio puslapiuose svarstė okupuotos Lietuvos reikalus, ginčijosi dėl santykių su gimtuoju kraštu: redaktorius rūpinosi, kad *Dirva* spausdintų straipsnius kultūros temomis, jos puslapiuose sau vietą visuomet rasdavo išeivijos poetai.

Vytautas Gedgaudas

Balandžio 5 d. iškiliam žurnalistui V. Gedgaudui būtų sueję 90 metų (mirė 1999 m.). Ta jubiliejine proga į Vilniaus rotušę susirinko gausus būrys žmonių, niekad neregėjusių Vytauto Gedgaudo, bet gerbiančių jo kūrybinę ir visuomeninę veiklą. Jubiliejinį vakarą surengė Lietuvos Žurnalistų sąjunga, Lietuvos Karališkoji bajorų sąjunga, Vilniaus rotušė. Visokeriopai apibūdindami V. Gedgaudo asmenybę, jame dalyvavo žurnalistas Domas Šniukas (jis buvo vakaro vedėjas), žurnalistas ir rašytojas Laimonas Tapinas (praėjusių metų V. Gedgaudo premijos laureatas), ilgametis *Dirvos* bendradarbis Vilius Bražėnas, kuris jau visam laikui apsigyveno Lietuvoje. Paskaitininkai pabrėžė V. Gedgaudo erudiciją, pagarbą įvairioms pažiūroms ir nuomonėms, sugebėjimą telkti skirtingų pažiūrų žmones, jo asmenybės žavesį, atsiskleidusį per pomėgius — buriavimą, domėjimąsi menu (su žmona Stefa buvo įsteigęs dailės galeriją). Nuo Lietuvos Respublikos prezidento V. Adamkaus ir prezidentūros pasveikino Remigijus Gaška.

Koncertavo Judita Leitaitė, Lietuvoje žinoma dainininkė, V. Gedgaudo giminaitė. Ji padainavo keletą dainų apie pavasarį ir meilę, pripildžiusi klausytojų širdis pavasariškos giedros (akompanavo pianistė Vaiva Blažienė). Aktorė Virginija Kochanskytė išraiškingai ir išradingai skaitė Kazio Bradūno, Algimanto Mackaus, Henriko Radausko, Liūnės Sutemos, Sigito Gedos eilėraščius.

V. Gedgaudo žmoną Stefą sveikino Lietuvos Karališkosios bajorų sąjungos vadė Undinė Nasvytytė ir dailininkas Konstantinas Bogdanas. Žemaitijos bajorų atžala V. Gedgaudas, jau dirbdamas prieškario Kauno laikraščiuose, pasižymėjo erudicija, kurią dar praturtino, studijuodamas ir dirbdamas Paryžiuje po Antrojo pasaulinio karo. Bajorų sąjungos atstovai supažindino su bajorystės dokumentais, Stefai Gedgaudienei įteikė gėlių puokštę. Ją pasveikino ir Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Rimgaudas Eilunavičius, linkėdamas būti tokiai pat energingai, tvirtai siekiančiai užsibrėžto tikslo, koks buvo jos vyras.

Kalbose ir sveikinimuose nuskambėjo pagrindinė — V. Gedgaudo tarnavimo Lietuvai, (okupuotai ir jau laisvai) — gaida. V. Gedgaudas mylėjo Lietuvą, ilgėjosi jos, bet sugrįžti į ją jau nebeturėjo nei ryžto, nei jėgų. Vakare buvo išsakyta mintis, kad grįžti turėtų su savo kūryba — geriausiųjų darbų rinktine. V. Gedgaudas į tėvynę jau grįžo su jo vardo premija, kurią kasmet už geriausius publicistikos darbus skiria Žurnalistų sąjunga. Su jo vardo stipendijomis Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto studentams (vakaro metu šios premijos buvo įteiktos dviem studentams), kurias paskyrė ponia Stefa, taip pagerbdama žurnalistinį vyro talentą ir atsidavimą Lietuvai. Vytautas Gedgaudas Lietuvon grįžo ne tik premijų pavidalu. Nuo 1991 m. jis buvo LŽS garbės narys, taip pat Vilniaus Vytautų klubo narys.

Aldona Žemaitytė